

Hearing om tjänsteexport inom det sociala området

Socialdepartementet arrangerade den 18 september en hearing om tjänsteexport inom det sociala och medicinska området och möjligheten för svenska intressenter att bli mer aktiva i det sammanhanget. Till bakgrunden hör att antalet internationella konsultuppdrag inom bl a den biståndsfinansierade tjänsteexportens område ökar kontinuerligt.

Ett stort antal myndigheter och organisationer var inbjudna till hearingen om tjänsteexport på det sociala området. Departementet hade i inbjudan betonat att det finns en efterfrågan på svenskt kunnande och därmed förutsättningar för ökad tjänsteexport inom det sociala området. Men samtidigt måste svenska intressenter bli mer aktiva när det gäller budgivning och att bevakna möjligheten till konsultuppdrag etc.

Socialdepartementet ser det som en angelägen uppgift att medverka till att skapa goda förutsättningar för ett ökat svenskt engagemang inom den biståndsfinansierade tjänsteexporten.

Efterfrågan på denna typ av tjänsteexport styrs av de behov som aktualiseras av mottagarländerna och finansieras genom bilateralt/multilateralt bistånd. Enligt Socialdepartementets bedömning kan efterfrågan förväntas öka under de närmaste åren – både från Central- och Östeuropa och även från andra delar av världen.

Ekonomie doktor Kim Forss har på Socialdepartementets uppdrag redovisat alternativa former för biståndsfinansierad tjänsteexport inom departementets ansvarsområden.

Organisatoriska förutsättningar

Syftet har varit att undersöka hur de organisatoriska förutsättningarna kan bidra till att svenskt kunnande inom områdena hälso- och sjukvård, socialförsäkring samt socialtjänst, företrädesvis handikappfrågor, blir tillgängligt för biståndsfinansierad tjänsteexport.

I sin rapport betonar Kim Forss att de ekonomiska incitamenten för tjänsteexport inte bör överdrivas. Tjänsteexporten är sällan särskilt viktig från ekonomisk synpunkt. Fördelarna står att få på andra plan:

– Möjligheten att delta i internationella

uppdrag innebär en stimulans som kan bidra till att rekrytera och behålla kompetenta medarbetare.

– Utlandsarbete breddar den personliga erfarenheten och tjänar den enskildes utveckling, t ex i form av utvecklade språkkunskaper och ökad erfarenhet och kompetens i att skriva rapporter och hålla presentationer m m.

Hinder för tjänsteexport

Rapporten diskuterar de viktigaste hinder som finns för utveckling av den svenska tjänsteexporten.

Kim Forss påpekar att det ibland saknas organisatoriska resurser för att kunna ta sig an internationella uppdrag. För det andra är det svårt att finna folk. Det råder brist på personal, och det är svårt att snabbt knyta samman flera olika specialister. För det tredje finns det myndigheter, organisationer m fl som anser att verksamheten med tjänsteexport inte kan prioriteras eftersom det – i nedskärningstider – först och främst gäller att se till att verksamheten fungerar på hemmaplan.

Inom vissa sakområden och i vissa regioner är det internationella utbytet dock välorganiserat. Smittskyddsinstitutet och Handikappinstitutet pekas i rapporten ut som organisationer med en väl integrerad utlandsverksamhet.

I vilken riktning går den svenska tjänsteexporten inom det sociala området?

Baltikum intressant

Enligt Kim Forss' rapport har de baltiska staterna varit föremål för stort intresse från svensk sida och inte minst genom Östeuropakommittén (ÖEK) har en betydande biståndsverksamhet riktats mot Baltikum.

Samtidigt är det uppenbart att andra delar av Central- och Östeuropa inte varit lika attraktiva och mest varit föremål för sporadiska aktiviteter. Några av de organisationer som arbetar med tjänsteexport har dock kunnat utveckla relationerna med de delar av världen där efterfrågan finns. Swecare siktar mot Asien och SwedeHealth har fokuserat på Mellanöstern och delar av Afrika.

Att beräkna efterfrågan

Kim Forss diskuterar möjligheterna att bedöma den efterfrågan som finns i utlandet på svenskt kunnande inom det sociala området. Han betonar att det därvidlag är viktigt att skilja på efterfrågan och behov.

Utän tvekan är förmågan att betala

mindre än vad själva viljan att utnyttja svenska tjänster är.

»Vore tjänsteexporten helt beroende av köparens betalningsförmåga skulle det nog inte bli någon större omfattning på den. Efterfrågan kan därför behandlas som liktydigt med bistånd inom det sociala området.»

Enligt rapporten finns i första hand tre stora biståndsgivare som kan vara av intresse för finansiering av svensk tjänsteexport: det svenska bilaterala biståndet, det multilaterala biståndet genom EU-organ, och det multilaterala bistånd som kanaliseras genom FNs fackorgan, fonder och program.

Hur kan framtidsutsikterna bedömas för tjänsteexport inom hälso- och sjukvårdens område?

Utbudet måste utvecklas

Kim Forss menar att det utan tvivel finns en marknad för sådan tjänsteexport.

»Rent allmänt finns en omfattande potential men det kvarstår att utforma ett utbud – 'produkter' med tjänste- och kunskapsinnehåll som kan finnas plats inom ramen för det samarbete som bedrivs av de berörda organisationerna.»

Dessutom behövs fasta punkter av »leverantörer», med produkter som är tillgängliga för upphandling och det gäller för svenska organisationer att definiera »projekt» – hur olika kombinationer av kunnande i rent praktisk mening kan ställas till förfogande.

Tre hinder

Rapporten anser att det finns tre huvudsakliga anledningar till att exporten av svenskt kunnande inom det sociala området inte är större än den är:

1. Det finns en politisk vilja att utveckla tjänsteexporten men nödvändiga investeringar fryser inne på grund av det samhällsekonomiska läge som råder.

2. Svensk organisatorisk indelning, på nationell, regional och kommunal nivå, är svårförståelig för potentiella samarbetspartner, och samverkan mellan de olika organisationerna är svagt utvecklad.

3. Varje organisation är i sig för liten för att utveckla tjänsteexporten inom det sociala området.

Kim Forss' konklusion är att hela strukturen för tjänsteexport bör tas upp till en mer fördjupad diskussion, beträffande både geografisk inriktning och möjligheter till bättre organisatorisk samordning.

Bo Lennholm